

TALOUSARVION LAADINTAOHJEET

TALOUSARVIO 2027 JA TALOUSSUUNNITELMA 2028-2030

Kuntalain mukaan kunnanvaltuusto vastaa kunnan toiminnasta ja taloudesta. Valtuusto päättää kuntastrategiasta, talousarviosta ja taloussuunnitelmasta (KuntaL 14 §).

Talousarvion valmistelusta vastaa kunnanhallitus sekä kukin toimielin omalla tehtäväalueellaan (KuntaL 39 §). Kunnallisessa liikelaitoksessa valmistelusta vastaa johtokunta (KuntaL 67 §).

- Kuntalain 110 §:n mukaan kunnanvaltuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi. Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi. Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.
- Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Taloussuunnitelman tasapainossa voidaan ottaa huomioon talousarvion laadintavuoden taseeseen kertyväksi arvioitu ylijäämä. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Tässä määräajassa tulee kattaa myös talousarvion laadintavuonna tai sen jälkeen kertynyt alijäämä. Kuntarakennelaisissa tarkoitetun uuden kunnan alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa kuntajaon muutoksen voimaantulosta. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidystä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan (KuntaL 110 §).
- Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa brutto- tai nettomääräisenä. Talousarviossa ja -suunnitelmassa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa. Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. (KuntaL 110 §).

Talousarvion ja -suunnitelman valmistelun lähtökohdat

Kunnanhallitus on linjannut talousarvion valmistelun periaatteita ja päättänyt, että kunnan taloutta ja palvelutoimintaa hoidetaan siten, että kunnan talous pysyy tasapainossa ja että talousarviota tullaan valmistelevaan siten, että vuosikate ylittää lainan lyhennykset sekä investoinnit, jolloin turvataan kunnan maksuvalmius.

Kunnanhallitus käsitteli vuoden 2027 talousarvioraamia kokouksessaan 8.6.2026 ja päätti palauttaa asian uudelleen valmisteltavaksi. Talousarviovalmistelun tavoitteena on, että kunnanvaltuusto voi päättää talousarviosta 30.11.2026 kokouksessaan.

Valmistelun aikana talousarvioraamia on valmisteltu siten, että vuoden 2027 talousarvion pohjalukuna ovat vuoden 2025 toteutuneet tilinpäätösluvut. Vuoden 2027 talousarvioon on päivitetty henkilöstöhallinnon laskemat vuoden 2027 palkka-arvioista ja niiden sivukululaskennassa on käytetty vuoden 2026 palkkojen sivukuluprosentteja.

Vuoden 2027 talousarvioraamin valmistelussa on huomioitu palvelualueilla tiedossa olevat muutokset vuoden 2027 toimintatuloarviossa verrattuna vuoden 2025 tilinpäätöksen toimintatuloihin. Teknisen toimen osalta toimintatulot vähenevät yhteensä n. 515 000 euroa. Muutos johtuu mm. vuokratulojen vähenemisestä ja kertaluonteisten tulojen poistumisesta.

Tämän lisäksi vuoden 2027 valtionosuus- ja verotuloarviot ovat päivitetty Kuntaliiton kesäkuussa 2026 julkaisemien uusimpien ennusteiden mukaisesti.

Tammelan kunnalla on edessään tulevien vuosien aikana haasteita talouden, toiminnan ja investointitason sopeuttamisessa nykyiseen rahoitusmalliin. Taloussuunnitelmakaudelle ajoittuvia kustannuksia mahdollisesti lisääviä ja valmistelun vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi palkkasopimusten vaikutukset palkkameneihin. Myös TE-palveluiden siirtyminen kuntien vastuulle 1.1.2025 alkaen vaikuttaa edelleen kustannuksia lisäävänä tekijänä.

Talousarvioraamin valmistelun lähtökohdat

Talousarvioraamin valmistelun keskeisimmät muutokset koskevat valtionosuuksien ja verotulojen kehitysarvioita sekä kunta-alan työehtosopimusten mukaisia palkankorotuksia sekä muutoksia kunnan tulorakenteessa mm. vuokratulojen vähenemisen osalta.

Vuoden 2027 talousarvioehdotuksen tuloarviot perustuvat vuoden 2025 toteutuneisiin tilinpäätöstietoihin. Tuloarvioissa on huomioitu palvelualueilla tiedossa olevat muutokset.

Talousarvioraamin valmistelun menoarviot perustuvat vuoden 2025 tilinpäätöksen tietoihin.

Vuoden 2027 poistojen- ja rahoituskustannusten arviot perustuvat kirjanpidon laskennallisiin arvioihin.

Tammelan kunnanvaltuusto hyväksyi 12.6.2023 § 18 kuntastrategian ”Kahden kansallispuiston koti”. Kuntastrategiassa on esitetty tavoitteita myös Tammelan kunnan talouden osalle esim. talouden tasapainoon pyritään mitoittamalla palvelujen tuottamisessa tarvittavat henkilö- ja tilaresurssit oikein. Palvelualueiden tulee toteuttaa kuntastrategiaa talousarvion valmistelussa.

Palkat

Keväällä 2025 solmittu kunta-alan työ sopimus on voimassa helmikuun 2028 loppuun asti. Sopimuskauden aikana palkankorotuksia maksetaan yhteensä 7,37 prosenttia. Vuoden 2027 talousarvioraamissa on huomioitu palkkakustannuksen nousu, joka on 3,21 prosenttia vuonna 2027.

Vuoden 2027 palkkamenot on arvioitu talousarvioraamissa lisäämällä vuoden 2026 palkkoihin 3,21 prosentin palkkojen korotus. Palkkojen sivukulut on laskettu vuoden 2026 sivukululaskennan perusteella. Syksyllä, kun kuntakohtaiset sivukuluprosentit tarkentuvat, ne huomioidaan varsinaisessa vuoden 2027 talousarvioehdotuksessa.

Verorahoitus

Vuoden 2027 veroprosenteista päätetään 9.11.2026 valtuuston kokouksessa. Talousarvioraamissa ei ole arvioitu muutoksia kunnan nykyiseen veroprosenttiin, joka on 8,90 % vuonna 2026.

Verotulot on arvioitu Kuntaliiton kesäkuussa 2026 julkaiseman kuntakohtaisen veroennustehikon mukaisesti, jossa kunnan verotulojen on arvioitu kasvavan vuodesta 2026 vuoteen 2027 noin 0,3 milj. euroa (2,1 %). Vuonna 2028 kasvun on arvioitu olevan noin 2,4 % ja vuonna 2029 noin 2,4 %.

Tammelan kunta						
1.000 euroa						
TILIVUOSI	2024	2025	2026**	2027**	2028**	2029**
Verolaji						
Kunnallisvero	10 787	10 698	11 577	11 777	12 075	12 400
Yhteisövero	984	1 025	1 192	1 268	1 339	1 389
Kiinteistövero	2 087	2 092	2 039	2 079	2 079	2 079
VEROTULOKSI KIRJATTAVA	13 858	13 815	14 808	15 124	15 493	15 867
<i>Muutos %</i>	-4,0	-0,3	7,2	2,1	2,4	2,4

Valtionosuudet

Valtionosuudet on arvioitu raamissa Kuntaliiton 25.6.2026 julkaiseman uusimman valtionosuuslaskelman mukaisesti. Viimeisimpien Kuntaliiton julkaisemien valtionosuusarvioiden mukaan kunnan valtionosuuksien on arvioitu vähenevän yhteensä -620 337 euroa (-14,0 %) vuodesta 2026.

Valtiovarainministeriön sekä Kuntaliiton arviot taloussuunnitelmakauden 2027–2029 verotilityksistä ja valtionosuuksista tarkentuvat syksyllä talousarvion valmistelun aikana ja tarkentuneita arvioita tullaan päivittämään syksyllä varsinaisen talousarvioehdotuksen valmistelussa.

Poistot ja korkokustannukset

Vuoden 2027 talousarvioraamin poistot ja korkomenot on arvioitu kirjanpidon laskemien mukaisesti. Tammelan kunnan vuosittaiset poisto- ja korkomenot kasvoivat talousarviovuonna 2026. Yhtenäiskoulu Harmonian rakentamisen jälkeen kunnan vuosittaiset poistot ovat kasvaneet ja vuonna 2027 ne ovat noin 2 568 400 euroa. Vuoden 2027 rahoituskulut on arvioitu olevan noin -407 500 euroa.

Ohjeet / talousarvion valmistelu palvelualoilla

Palvelualueiden tulee talousarvioesityksiä tehdessään noudattaa annettua raamia. Mikäli annettun raamin nettomäärä ei riitä nykyisen/suunnitellun tasoisen toiminnan ylläpitämiseen, niin silloin on harkittava toiminnan laadun ja määrän supistamista ja/tai toiminnan uudelleen järjestelyjä.

Talousarvion valmistelussa tulee myös kiinnittää erityistä huomiota tulojen kertymiseen. Toimintatuotot tulee arvioida mahdollisimman tarkalla tasolla sekä huolehtia siitä, että asiakasmaksut on päivitetty ja muut mahdolliset maksutulot on arvioitu mahdollisimman tarkalla tasolla.

Kunnanhallitus antaa kunnanjohtajalle ja palvelualoille seuraavat talousarvioehdotuksen laadintaohjeet:

- palvelualojen tulee laatia talousarvioehdotuksensa siten, että toimialojen ulkoiset käyttötalouden luvut on tallennettu Pro Economican 31.8.2026 mennessä,
- palvelualueiden tulee vielä talousarvioehdotukset lautakuntien päätettäväksi syyskuun kokouksiin,
- talousarvioesityksessä palkkamenojen kasvu ilman uusia vakansseja arvioidaan keskitysti kaikilla sopimusaloilla olevan 3,21 %,
- palkkamäärärahoja ei voi käyttää käyttötalouden menojen kattamiseen
- kaikki talousarvioluvut tallennetaan ProEconomicaan 100 euron tarkkuudella.

Kunnanhallituksen 17.8.2026 hyväksymä talousarvioraami vuodelle 2027 on seuraava:

Toimielin		TA 2025	TP 2025	TA 2026	Raami 2027
Hallinto- ja kehittämispalvelut	Tuotot	121 105	255 946	144 405	255 900
	Kulut	-3 790 916	-3 721 529	-3 874 939	-3 871 300
	Netto	-3 669 811	-3 465 583	-3 730 534	-3 615 400
Sivistyspalvelut	Tuotot	530 360	648 752	505 773	648 800
	Kulut	-10 820 296	-10 754 849	-10 831 728	-11 140 000
	Netto	-10 289 936	-10 106 097	-10 325 955	-10 491 200
Tekniset palvelut	Tuotot	3 073 135	3 564 141	2 981 031	3 049 100
	Val.om.käyt.	35 000	0	35 000	35 000
	Kulut	-5 614 824	-5 441 726	-5 666 654	-5 519 100
	Netto	-2 506 689	-1 877 585	-2 650 623	-2 435 000
Tarkastuslautakunta	Tuotot	0	0	0	0
	Kulut	0	-10 011	-19 100	-10 000
	Netto		-10 011	-19 100	-10 000
Keskusvaalilautakunta	Tuotot	0	0	0	10 000
	Kulut	0	0	-1 000	-10 000
	Netto	0	0	-1 000	0
YHTEENSÄ	Tuotot	3 724 600	4 468 839	3 631 209	3 963 800
	Val.om.käyt.	35 000		35 000	35 000
	Kulut	-20 226 036	-19 928 114	-20 393 421	-20 550 400
	Netto	-16 466 436	-15 459 275	-16 727 212	-16 551 600
Verotulot		14 140 142	13 815 352	14 778 000	15 124 000
Valtionosuudet		4 499 022	4 587 112	4 586 460	3 815 600
Rahoituserät		-420 500	-363 425	-421 000	-407 500
Vuosikate		1 752 228	2 579 764	2 216 248	1 980 500
Poistot		-2 121 054	-2 013 261	-2 553 784	-2 568 400
Poistoeron lisäys/vähennys		111 326	0	156 107	101 400
Tilinpäätössiirrot			-388 675	0	
Tilikauden tulos		-257 500	177 828	-181 429	-486 500

Talousarvioraamin valmistelun käytännön ohjeet

Talousarviokirjan valmistelupohja

Talousarviokirjan valmistelupohja tallennetaan Teams-ryhmätyötilaan:

Talous -> Yleinen -> Tiedostot -> Talousarvio -> TA 2027

Valmistelupohjaan on edellisen vuoden tekstit merkitty [sinisellä fontilla](#). Tekstien valmistuttua, tulee tekstin fontti muuttua mustalle fontille.

Talousoalvelut täydentävät talousarviokirjan määrärahojen vertailutaulukot keskitetysti talousarviovuodelle 2027 ja taloussuunnitelmavuosille 2028–2030.

Kaikki talousarvioluvut tallennetaan 100 euron tarkkuudella ProEconomicaan.

Käyttötalousosa

Palvelualueet esittävät talousarviokirjan käyttötalousosassa perustelut seuraavan kaavan mukaan:

- Toiminnan kuvaus
 - o kuvataan palvelualueen keskeisiä toimintoja esim. mistä huolehditaan, mistä vastataan, mitä tuotetaan, mitä kehitetään ym.
- Toiminnalliset muutokset
 - o kuvataan tiedossa olevat toimintaympäristön muutokset
- Henkilöstömuutokset
 - o esitetään palvelualueen henkilöstömuutokset ja tehtäväjärjestelyt.
- Palvelualueen toiminnalliset tavoitteet

Palvelualueen toiminnalliset tavoitteet

Palvelualueen toiminnalliset tavoitteet tulee laatia siten, että niissä huomioidaan Tammelan kunnan ”Kahden kansallispuiston koti” -kuntastrategia tavoitteissa, toimenpiteissä ja mittareissa.

Palvelualueiden tulee laatia 1–4 toiminnallista tavoitetta kullekin palvelualueelle. Toiminnalliset tavoitteet tulee johtaa kuntastrategiasta ja niiden yhteys strategian toteuttamiseen tulee olla selkeä.

Määrärahojen ja tuloarvioiden tallennus

Määrärahat sekä meno- ja tuloarviot syötetään ProEconomicaan tileittäin kustannuspaikoille. Määrärahat ja meno- ja tuloarviot syötetään 100 euron tarkkuudella.

Valtuuston hyväksymässä talousarviossa määrärahat ja tuloarviot hyväksytään toimialatasolla.

Palkkamäärärahojen tallennus

Palvelualat tallentavat palkkatiedot Pro Economicaan Kuntalaskennan lähettämien palkkatietojen pohjalta. Kuntalaskennan lähettämissä palkkataulukoissa on huomioitu 3,21 prosentin työmarkkinasopimuksiin perustuvat palkankorotukset.

Palkkamäärärahat ja sivukulut ym. tallennetaan 100 euron tarkkuudella.

Investointiosa

Investointiosassa kunnanvaltuusto hyväksyy määrärahat ja tuloarviot investoinneille.

Investointiosaan kirjataan ainoastaan aktivoitavista pysyvien vastaavien hankinnoista ne, joiden alaraja on vähintään 10.000 euroa. Investoinnit tallennetaan 100 euron tarkkuudella.

Talousarviokirjan investointiosan tallennuspohja on tallennettu Teams-ryhmätyötilaan:

Talous -> Yleinen -> Tiedostot -> Talousarvio -> TA 2027 -> Investoinnit

Vuoden 2027 talousarvioehdotuksen valmistelun aikataulu

- 17.8.2026 Kunnanhallitus antaa yksityiskohtaiset laadintaohjeet ja talousarvioraamin

Lautakuntien talousarvioehdotuksen käsittelyaikataulu (investoinnit, käyttötalousosa ja toiminalliset tavoitteet)

- Palvelualueet käsittelevät talousarvioehdotukset viimeistään 5.10.2026 lautakunnissa

Kunnanjohtajan talousarvioehdotus

- 2.11.2026 Kunnanhallitukselle esitellään talousarvioehdotuksen luonnos (esityslista lähetetään 29.10)
- 16.11.2026 Kunnanhallitus päättää talousarviosta

Veroihin liittyvä päätöksenteko

- 26.10.2026 Kunnanhallitus käsittelee verot
- 9.11.2026 Kunnanvaltuusto hyväksyy verot

Talousarviokirjan hyväksyminen

- 16.11.2026 Kunnanhallitus hyväksyy talousarvion (12.11.2026 esityslista julkaistaan)
- 30.11.2026 Kunnanvaltuusto hyväksyy talousarvion

